

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МОРСЬКИХ ОФІЦЕРІВ

Глибокі соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, розвиток ринкових відносин, підвищення вимог до майбутніх морських офіцерів, більш орієнтованих на нові реалії життя, інтелектуально та духовно розвинених, із глибокими знаннями не тільки іноземної мови, а й соціокультурних відмінностей, вимагають високої якості підготовки фахівців у вищих морських навчальних закладах.

Дослідженню проблеми професійної підготовки фахівців завжди приділялась належна увага, зокрема таким аспектам, як професійна компетентність, професійна культура, професіоналізм, які відображені у працях В. Аніщенко, С. Батищева, І. Зязюна, Н. Кузьміна, А. Михайличенко, В. Тюріна, П. Третьякова, А. Хуторського, Т. Шамова, О. Щербакова та ін.

Мета доповіді – проаналізувати засади професійної підготовки майбутніх морських офіцерів та специфіку їх професійної діяльності.

Сучасна педагогіка має у своєму понятійному апараті багато традиційних термінів, що визначаються по-різному залежно від контексту їхнього застосування, тому існує необхідність уточнення дефініцій, які характеризують професійну підготовку майбутніх морських спеціалістів.

Зазначимо, що існує багато визначень понять «професія» (лат. *professio* від *profiteor* - повідомляю своєю справою) та «професійна підготовка».

Поняття «підготовка» частіш за все має означення в контексті розглянутої професії, до якого вона належить та практично не зустрічається в самостійному значенні. Професійна підготовка за педагогічною літературою є процес формування сукупності фахових знань, умінь і навичок, атрибутів, трудового досвіду й норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності [4].

Дослідниця М. Кулакова розглядає підготовку до професійної діяльності фахівців морських спеціальностей із позицій управлінського підходу й зазначає, що така підготовка є керованим навчально-виховним процесом, який спрямований на оволодіння курсантами освітньо-кваліфікаційними характеристиками певної спеціальності відповідного рівня [3, с. 17].

У сучасних дослідженнях для характеристики професійної діяльності фахівців досить часто використовується компетентнісний підхід. Так, на думку О. Попової під професійної компетентністю судноводія морського флоту розуміється інтегральна сукупність мобільних професійно-кваліфікаційних, творчих, соціально-гуманітарних і особистісних компетентностей (якостей) майбутнього капітана, які детермінують його здатність та готовність до професійної діяльності в умовах підвищеної відповідальності та ризику, дають змогу отримувати у фаховій справі результати, які б відповідали вимогам науково-технічного прогресу сучасних соціокультурних норм і системі аксіологічних орієнтирів суспільства [5, с. 357].

Для того щоб найбільш об'єктивно й змістовно висвітлити поняття «професійна підготовка» і його структурні компоненти, звернемося до особливостей професійної діяльності морського офіцера.

Треба зазначити, що термін «морський офіцер» відноситься до освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», адже саме після отримання цих дипломів, курсант вищого морського навчального закладу має змогу займати первинні посади: третій, другий помічник (спеціальність «Судноводіння»), третій, другий механік (спеціальність «Експлуатація суднових енергетичних установок») на морських, річкових, рибопромислових, портових суднах, а також після набуття відповідного стажу роботи може займати посади старшого помічника капітана і капітана (спеціальність «Судноводіння»), першого механіка та старшого механіка (спеціальність «Експлуатація суднових енергетичних установок»).

Система підготовки майбутніх морських офіцерів скерована галузевими стандартами вищої морської освіти (ГСВМО), які визначають освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) випускників та документами Міжнародної морської організації стосовно підготовки моряків та безпеки судноплавства (Міжнародна конвенція про підготовку та сертифікацію моряків, Міжнародна конвенція з підготовки, дипломування моряків та несення вахти тощо).

Отже, згідно з галузевим стандартом вищої морської освіти України напряму підготовки «Морський та річковий транспорт» усі дисципліни навчального плану розподіляються на 3 цикли підготовки:

- цикл соціально-гуманітарної підготовки (дисципліни «Історія України», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Філософія», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Менеджмент морських ресурсів», «Морське право» тощо);

- цикл фундаментальної, природничо-наукової та загально-економічної підготовки (дисципліни «Вища математика», «Економічна теорія», «Екологія та охорона навколишнього середовища» тощо);

- цикл професійної (професійно-орієнтованої) та практичної підготовки (дисципліни «Метеорологія і океанографія», «Навігація та лоція», «Управління роботою флоту» тощо).

У ході нашого аналізу кваліфікаційних стандартів та Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування моряків та несення вахти, навчальних планів Херсонської державної морської академії ми визначили основні напрями професійної діяльності майбутніх морських офіцерів (професійне спрямування «Судноводіння»):

- маневрування та управління судном у різних умовах ;
- використання технічних засобів судна;
- несіння вахти;
- підтримка судна в заданому рівні готовності;
- дії в надзвичайних ситуаціях;

- планування та організація безпечного навантаження та вивантаження;
- забезпечення безпечності людського життя на морі та охорони морського навколишнього середовища;
- загальна організація та керівництво мультинаціональним екіпажем;
- організація зовнішнього зв'язку з портовими службами, з іншими суднами;
- робота з документацією.

Отже, професійна діяльність морського офіцера має соціотехнічний характер і є за своєю суттю управлінською. Робочий день морського фахівця ненормований, більшість рішень він приймає в умовах дефіциту часу й інформації, підвищеного ризику й відповідальності за судно та підлеглих. Особливістю такої діяльності є те, що вона відбувається за умови перебування в полікультурному середовищі (мультинаціональному екіпажі). Тому і професійна підготовка морських офіцерів повинна бути спрямована на оволодіння курсантами знань, умінь та навичок роботи в полікультурному середовищі.

Література:

1. Галузевий стандарт вищої освіти. Напрямок підготовки 6.070104 Морський та річковий транспорт : Офіц. вид. – К.: ВидавІнформ ОНМА, 2010. – 14 с. – (Міністерство освіти і науки України).
2. Захарченко В.М. Проблеми професійної підготовки фахівців морського флоту // Сучасне судноплавство і морська освіта: Матеріали міжнародної науково-технічної конференції. – Одеса, 2004. – С. 22-24.
3. Кулакова М.В. Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах [Текст]: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кулакова Майя Володимирівна; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. – О., 2006. – 225 с.

4. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект / Н.Г. Ничкало // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Творча особистість у системі неперервної професійної освіти» / За ред. С.О. Сисоєвої і О.Г. Романовського. - Харків: ХДПУ, 2000. - С. 54-80.

5. Попова О.П. Особливості професійної діяльності майбутніх судноводіїв і сутність їх професійної компетентності. / О.П. Попова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / ред. кол. Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 17. – С. 353-359.